

Metingen en onderzoek van de planken moeten uitwijzen om welk wrak het gaat.

SALT CAY HET VERGETEN EILAND

Zelfs in de Cariben zijn er nog plekken die zo afgezonderd zijn, dat bijna niemand weet waar ze liggen of dat ze überhaupt bestaan. **Het piepkleine eiland Salt Cay is zo'n plek.** Archeoloog Ruud Stelten doet voor het eerst onderzoek naar wat er op de zeebodem rondom het eiland te vinden is. En wat hij daar allemaal aantreft...

Uitzicht vanaf The Bluff, met slechts 16 meter het hoogste punt van het eiland.

Na een lange reis kom ik samen met mijn collega Joost Morsink met een klein bootje aan op Salt Cay, dat onderdeel uitmaakt van de Turks- en Caicoseilanden. Het ligt zo'n 10 kilometer ten zuidwesten van het bekendere Grand Turk, waar elke dag grote cruiseschepen aanmeren. Met een oppervlakte van 6,8 km² en een inwoneraantal van zo'n 90 mensen is Salt Cay het kleinste bewoonde eiland van de regio. Een groter contrast met het hoofdeiland Providenciales is niet voor te stellen. Je vindt hier geen hotels of winkels en zelfs bijna geen auto's. De meeste mensen rijden er in opgevoerde golfkarretjes. Salt Cay was van de 17e tot de 20e eeuw een belangrijke plek voor de zoutwinning. Kolonisten en slaven kwamen hiervoor zelfs helemaal uit Bermuda, zo'n 1.400 km varen. De natuurlijke zoutpannen werden in de koloniale periode ingedamd om de productie te verhogen. Zout – het 'witte goud' – was in die tijd een

De White House met op de achtergrond de historische zoutpannen.

Het gebied is een wirwar van ondiepe riffen die slechts een meter onder het oppervlak liggen

belangrijk product, aangezien het zouten van eten de enige manier was om het voor langere tijd te bewaren. We verblijven in de White House, een gebouw uit de vroege 19e eeuw dat ooit dienst deed als zoutopslag en woonhuis voor de Harriott-familie. Het is een imposant pand van drie verdiepingen waarin de tijd stil lijkt te hebben gestaan. Het staat vol met koloniaal meubilair, een boekenkast met 19e-eeuwse boeken, oude kaarten aan de muren, en zelfs een rijk gevuld 19e-eeuws medicijnkastje dat al honderd jaar niet meer open lijkt te zijn geweest. We zijn hier niet om vakantie te vieren, maar om een inventaris te maken van archeologische vindplaatsen op en rondom het eiland. Deze inventaris dient als basis van waaruit in de toekomst verder archeologisch onderzoek gedaan kan worden. In de haven lopen we een visser tegen het lijf die bij de noordpunt van het eiland een wrak weet te liggen. We gaan al snorkelend op onderzoek uit en vrij snel hebben we de plek gevonden. Aangezien de vindplaats op slechts zes meter diepte ligt, besluiten we hem freedivend te documenteren. Dit wrak is erg ongewoon voor tropische wateren, aangezien er veel hout bewaard is gebleven. Normaliter wordt dit door paalworm in korte tijd helemaal opgevreten. Dit hout moet dus lange tijd onder het zand hebben gelegen en vrij recent bloot zijn komen te liggen. We meten alle planken nauwkeurig op en maken enkele tientallen foto's die we later samenvoegen tot een fotomosaïek. Het zichtbare deel van het wrak is zo'n elf meter lang, maar er ligt waarschijnlijk nog meer van de houten romp verborgen onder het zand. Omdat er behalve delen van de houten romp geen andere overblijfselen te zien zijn, is het erg lastig om dit wrak te dateren en

te identificeren. Na een korte zoektocht door enkele stoffige boeken in de White House, vinden we echter een mogelijke kandidaat. Op 8 januari 1855 liep het schip Gustavus, dat naar Grand Turk was gekomen om zout te laden, tijdens slecht weer op de klippen en zonk bij de noordpunt van Salt Cay. Het wrak dat wij hebben gevonden ligt pal naast een langgerekt, ondiep rif bij de noordpunt van het eiland. Het is dus goed mogelijk dat het de Gustavus is. Verder onderzoek, zoals dendrochronologische (jaarringen) analyse van het hout, is echter nodig om daar uitsluitsel over te geven.

HMS ENDYMION

Eén van de plekken waar we het meest geïnteresseerd in zijn, ligt echter niet

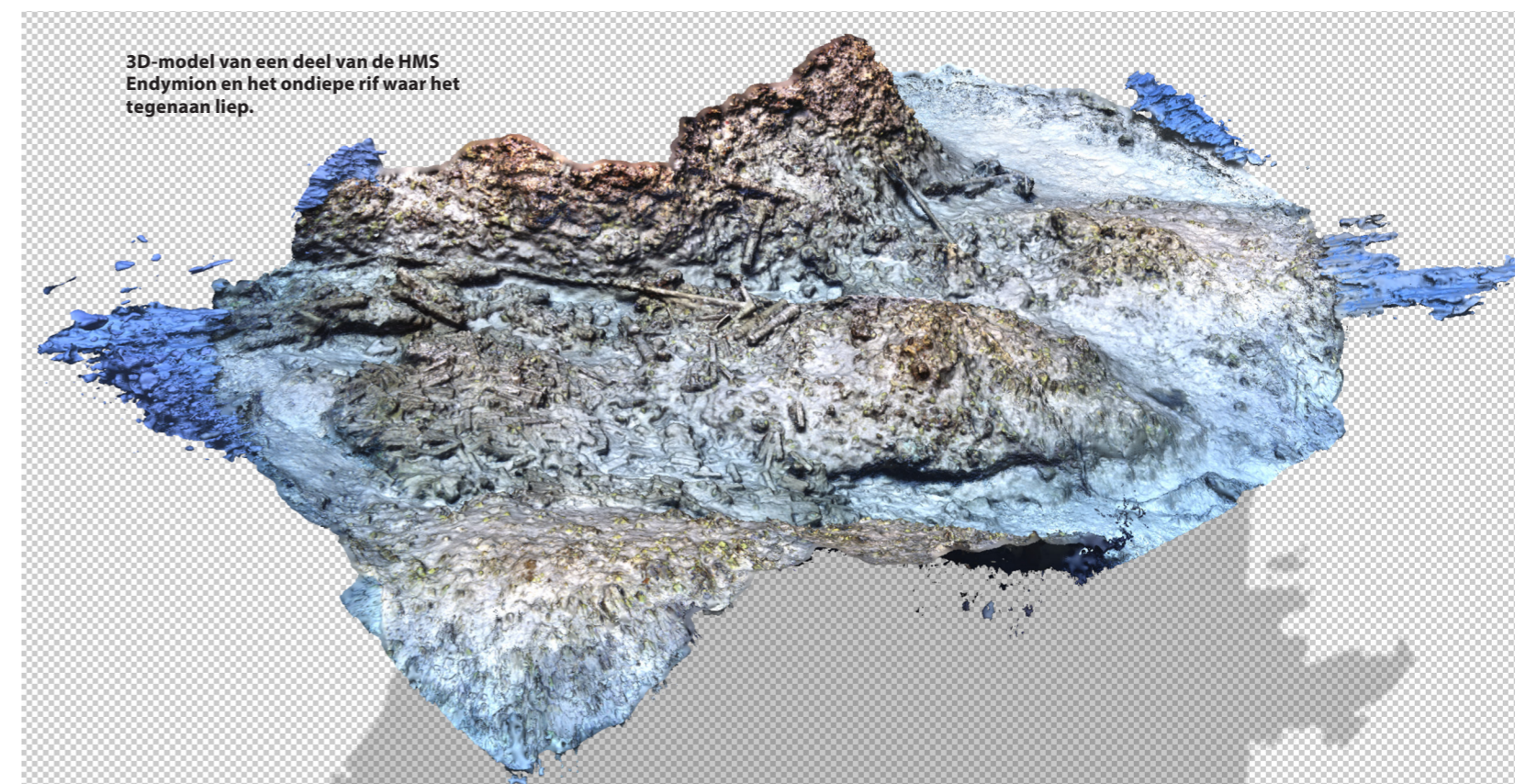
op Salt Cay zelf, maar midden op zee op zo'n 25 kilometer ten zuidwesten van het eiland. Daar ligt het wrak van de HMS Endymion, een Brits oorlogsschip uit 1779 dat in 1790 vergaan is toen het op een ondiep rif vastliep. Met de lokale duikschool Salt Cay Divers gaan we op onderzoek uit. Het is zo'n twee uur varen naar Endymion Rock, het ondiepe rif vernoemd naar het schip. Het is eind maart en het walvisseizoen in dit gebied loopt ten einde. Duizenden bultruggen die bij de ondiepe zandbanken rond Salt Cay hun kalveren ter wereld brengen, zijn inmiddels weer op hun weg terug naar het noorden. Onderweg zien we toch verschillende walvissen en kunnen we zelfs even bij een moeder en kalf in het water springen! Eenmaal aangekomen

Het anker van het ongeïdentificeerde stoomschip dat naast de Endymion ligt.

Documentatie van een anker van het Britse oorlogsschip. Op de voorgrond zie je twee kanonnen.

3D-model van een deel van de HMS Endymion en het ondiepe rif waar het tegenaan liep.

bij het wrak blijkt dat het nogal lastig is om met de boot dichtbij te komen. Het gebied is een wirwar van ondiepe riffen, die slechts een meter onder het oppervlak liggen. Nadat we eindelijk een stuk zandbodem hebben gevonden om te ankeren, springen we snel in het water om het wrak te onderzoeken. Helaas is er op de Endymion geen hout meer te vinden, dit is inmiddels vergaan. Wat er over is gebleven zijn objecten gemaakt van materialen zoals aardewerk, glas en metaal. Op de bodem ontdekken we naast een groot, ondiep stuk rif vier enorme ankers. Het eerste anker dat we documenteren is met een lengte van iets meer dan vijf meter het grootste dat ik ooit heb gezien. Dat is niet verwonderlijk, aangezien de 43 meter lange Endymion voor die tijd een behoorlijk schip was. De Endymion was een tweedeks oorlogsschip van de Roebuck-klasse, de zogenaamde fifth-rate. Een paar meter verderop liggen de kanonnen. De Endymion had er 44 aan boord toen ze zank en gezien de moeilijk bereikbare plek was het na het zinken slechts mogelijk om er eentje te bergen. Rondom ligt het bezaaid met metalen ballastblokken, ankerkettingen en andere metalen objecten die na meer dan

twee eeuwen onder water soms moeilijk te herkennen zijn. Het is alsof we in een onderwatermuseum aan het duiken zijn. Het rif zelf is ook erg mooi begroeid met veel waaierkorallen en we zien veel verschillende rifvissen, schildpadden en zelfs een rifhaaitje voorbijzwemmen. Het voelt des te specialer omdat het wrak zo afgelegen ligt en er dus erg weinig mensen komen. Bovendien kan de stek ook alleen maar bereikt worden als de zee erg rustig is.

FOTOGRAMMETRIE

Het hoofddoel van deze expeditie is het maken van een 3D-model van het wrak. Dit doen we door middel van fotogrammetrie: we maken enkele honderden foto's van het wrak die elk zo'n 70% overlap hebben. De foto's worden vervolgens door een computerprogramma geanalyseerd en na vele uren komt er een 3D-model uit rollen. Dit klinkt simpel, maar niets is minder waar. Om een optimaal resultaat te krijgen moeten de kleuren op de foto's waarheidsgetrouw zijn, moet de lichtinval goed zijn zodat er geen schaduwen in het model ontstaan, moet er idealiter op een constante diepte over het wrak gezwommen worden en kunnen er geen, of in elk geval niet te veel, bewegende

”
Het Britse oorlogsschip had 44 kanonnen aan boord, slechts eentje is geborgen.

objecten als duikers en vissen op de foto's staan. Een 3D-model is een zogenaamde 'baseline', een gedetailleerde opname van het wrak op een bepaalde datum, dat kan dienen als vergelijkingsmateriaal in de toekomst als het wrak door natuurlijke processen of menselijk handelen verandert. Bovendien is het een middel om het wrak digitaal toegankelijk te maken voor mensen die niet de mogelijkheid hebben deze afgelegen plek te bezoeken.

GEZONKEN DOOR DIKKE PECH

Een lange ankerketting op het wrak van de Endymion leidt ons naar een ander anker, behorend bij een moderner wrak van een stoomschip uit de late 19e of vroege

Het plechtanker van de HMS Endymion, met een lengte van 508 cm het grootste anker aanwezig op het wrak.

20e eeuw. Schijnbaar is de Endymion niet de enige die hier is vergaan. Dit zet ons aan het denken: hoeveel scheepswrakken zouden er in de buurt nog te vinden zijn? Na afloop van het veldwerk is het tijd om de archieven in te duiken om te achterhalen wat er precies op die noodlottige dag in 1790 gebeurde. Na

een lange zoektocht komen we uit bij de archieven van het National Maritime Museum in het Engelse Greenwich. Daar wordt het originele logboek van de HMS Endymion ten tijde van het zinken bewaard. Urenlang pluizen we door handgeschreven teksten, totdat we bij 28 augustus 1790 een schetsje van een zinkend schip vinden: bingo! Het blijkt dat het rif waar de Endymion op vastliep niet bekend was en dus ook niet op zee kaarten stond; het was gewoon dikke pech. Het ene moment peilden ze nog een diepte van meer dan zeven vadem, een paar minuten later knalden ze tegen het rif. Binnen een uur stond er anderhalve meter water in het ruim en het werd snel duidelijk dat het schip niet meer te redden viel. Een paar matrozen gingen in een reddingsboot naar Grand Turk om hulp in te schakelen. De volgende dag schoten enkele schepen te hulp en werden de bemanning en zoveel mogelijk spullen gered. Op 30 augustus was de Endymion bijna geheel gezonken en verlieten ook kapitein Woodriff en de officieren het schip. Een dag later kwam iedereen aan op Grand Turk en nadat er

geschikte huisvesting gevonden was, werd er meteen 240 liter rum ingeslagen om de doorstane ellende te verwerken.

SPAANSE KANONNEN

In de korte week dat we op Salt Cay waren hebben we twee historische wrakken onderzocht, maar zijn we nog veel meer te weten gekomen over potentiële archeologische vindplaatsen onder water. Lokale bewoners hebben ons plekken in ondiepe wateren aangewezen waar 16e-eeuwse Spaanse kanonnen liggen en waar grote hoeveelheden bronzen spijkers (typische indicatoren voor scheepswrakken) te vinden zijn. Door de sterke deining en hoge golven is het echter niet mogelijk om deze plekken tijdens ons verblijf te onderzoeken. Salt Cay geeft haar geheimen niet makkelijk prijs, maar volgend jaar staat er een nieuwe expeditie op de planning om nog veel meer van de fascinerende geschiedenis van dit kleine eiland te achterhalen.

Meer weten?

www.theshipwrecksurvey.com

EMPEROR Maldives Cruises

Liveboard duikcruise & vlucht vanaf €1695 p.p!

- ✓ retourlijndienst vluchten
- ✓ luchthavenbelasting & ruimbagage
- ✓ meet, assist & alle transfers
- ✓ 7 nachten volpension liveboard & beach BBQ
- ✓ alle belastingen en toeslagen
- ✓ minimaal 17 duiken & GRATIS NITROX

Alle
verplichte kosten
inbegrepen!

Nummer één liveboard vloot in de Malediven

Emperor Serenity, Emperor Voyager, Emperor Virgo, Emperor Leo, Emperor Atoll & Emperor Explorer

De mooiste vaarroutes

Manta Madness, Pelagic Magic, Southern Sharks, South Central & The Best of the Maldives

Emperor Maldives boek je exclusief bij Diving World, mét ANVR, SGR én Calamiteitenfonds garantie!

DivingWorld.nl

0314-653180 info@divingworld.nl

